

Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ—ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

ΧΑΡΙΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1912

SISMANOGLIO

Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ—ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

ΧΑΡΙΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1912

© SISMANOGILIO
MEGARO

ΠΤΗ Π ΣΟΧΟΛΟΧ Π

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑΣΤΗΡΟΥΣ—ΥΠΟΧΡΩΜΑΤΑ

ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑΣΤΗΡΟΥΣ

ΕΝ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣΤΗΡΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣΤΗΡΟΥΣ

1812

Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ

Α΄.

Ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ὁ μέγας καὶ περίφημος καὶ διπλοῦς, ὁ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὁ ὑποκάτωθεν τῆς γῆς, κεῖνται καὶ σήμερον ἀκριβῶς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ αἰὶ μνηστος τῶν χριστιανῶν αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας ἔκτισεν αὐτὸν 559 ἔτη μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γνωστὸν εἶναι βεβαίως εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς χριστιανοὺς ὅλους ὅτι, ὁ Ἰουστινιανὸς αὐτὸς ἔκτισε καὶ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, τοῦ ὁποῖου ἡ οἰκοδομὴ ἤρχισε τῷ 533 καὶ συνεπληρώθη κατὰ τὰ Χριστοῦ γεννα τοῦ 537. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δεύτερα ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐτελέσθησαν τῷ 562, ἀφοῦ διωρθώθη ἡ οἰκοδομὴ αὐτῆς, ὑπὸ σεισμοῦ ζημιωθείσα, βλέπομεν λοιπὸν ὅτι, ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς συνεπληρώθη δύο ἢ τρία ἔτη πρὶν συμπληρωθῆ ἡ Ἁγία Σοφία, εἰς τὴν ὅποιαν ἐχρημάτισεν ἀρχιτέκτων κατὰ τὰ δεύτερα ἐγκαίνια Ἰσιδῶρος ὁ νεώτερος, ὁ ἐκ Μιλήτου τῆς Μικρῆς Ἀσίας. Αὐτὸς ἦτον ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου ἀρχιτέκτονος Ἰσιδώρου τοῦ ἐκ

Μιλήτου, ὁ ὁποῖος ἦτον ἀρχιτέκτων τῆς Ἀγίας Σοφίας ἕως τῆς ἡμέρας τῶν πρώτων ἐγκαινίων· Ἰσιδωρος ὁ νεώτερος ἐπεστάτησεν ἴσως εἰς τὴν κτίσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Τὴν τοποθεσίαν τοῦ ναοῦ τῆς Ζ. Πηγῆς ἐπινοοῦσιν ὅλοι ὅσοι περὶ αὐτῆς ἔγραψαν. Ὁ παλαιότερος ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἱστοριογράφος Προκόπιος· αὐτὸς πέριξ τοῦ ναοῦ γράφει ὅτι ἦτο πλούσιον δάσος ἐκ κυπαρίσσων, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ἡμερον γῆν ἐστόλιξε λειμῶν ὠραῖος, καὶ εἰς τὸν λειμῶνα (λειβάδι) τούτου ὑπῆρχε «πηγὴ γαληνὸν ὕδωρ ἀναβλύζουσα» χωρὶς ταραχῆς, πόσιμον· τὸ ὅλον δὲ τοῦ μέρους ἐκείνου εἶχεν ἱεροπρεπές τι. Ἐτερός τις δὲ τοῦ Προκοπίου νεώτερος, ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος, ὁ Ξανθόπουλος ἐπιλεγόμενος, συμφωνεῖ πρὸς ἐκείνον, γράφων ὅτι ὁ τόπος, ὅπου ἡ Ζ. Πηγὴ, τυγχάνει μέτοχος ὄλων ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, ὅσα δύναται ἵνα χορηγήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ γῆ· ὅτι ὁ τόπος εἶναι πλήρης καὶ κυπαρισσιῶν καὶ πλατάνων, ἀλλ' ἔχει καὶ πολλὴν βλάστησιν μαλακὴν καὶ ἄνθη πολλὰ καὶ παντὸς εἶδους, καὶ χλόην (πρασινάδα) δυναμένην ἵνα χρησιμεύσῃ καὶ διὰ βοσκῆν καὶ διὰ καθίσματα καὶ διὰ τὸν ὕπνον. Εἰς δὲ τὸ ὕδωρ τὸ καθαρὸν τῆς Πηγῆς ἐπεφοίτησεν ἡ θεία χάρις καὶ κατέστησεν αὐτὸ ἱαματικὸν χορηγοῦν θεῖαν τινὰ θεραπείαν.

Φαίνεται ὅτι, κατὰ τοὺς πρὶν Χριστοῦ χρόνους, οἱ πρόγονοι ἡμῶν εἶχον ἐκεῖ προσκύνημα τῆς παλαιᾶς αὐτῶν πίστεως, ἀφιερωμένον εἰς

θεότητάς τινας, τὰς ὁποίας ἐσέβοντο· Προσελθόντες δὲ εἰς τὸν χριστιανισμόν μετέβαλον τὸν εἰδωλολατρικὸν ἐκείνον ναὸν εἰς χριστιανικόν, ἀλλὰ πρὶν κτίσῃ ναὸν ὁ Ἰουστινιανὸς εἰς ἐκείνον τὸν λαμπρὸν τόπον ὑπῆρχε ναὸς χριστιανικός. Ἐσώζετο μία παράδοσις παρὰ τῷ χριστιανικῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅτι, πρὶν Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου «πηγὴ τῶν ἱαμάτων» ὑπῆρχεν εἰς τὸ μῆρος τοῦτο. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἀγίου Μηνᾶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἔζη Ζήνων ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Πηγῇ. Δοιοῦν ὑπῆρχε μονὴ καὶ ναὸς εἰς τὸν τόπον ἐκείνον, καὶ τοῦ παλαιότερου τούτου ναοῦ κτίτορα ὁ λαὸς ἐθεώρει τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν ἐκ Θράκης, εἰς τὸν ὁποῖον, ἐκατὸν ἔτη πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ὑπέδειξε τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος ὡς τὸν μόνον ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Θεοτόκος ἠὲ χαριστέτο να μὲνῃ· καὶ τὸν τόπον αὐτὸν ἐδόξασε, διότι ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν τὴν χάριν αὐτῆς καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ δύναμιν, τοῦ θαυματοργεῖν, διὰ μεσιτείας αὐτῆς πρὸς τὸν Τίτον αὐτῆς καὶ Θεόν.

Τὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ κτισθέντα ναὸν τῆς Πηγῆς ὁ πλησιέστερος πρὸς τοὺς χρόνους ἐκείνους Προκόπιος περιγράφει διὰ γενικῶν λέξεων καὶ φράσεων· Ἀδύνατον — λέγει — ἵνα ἐξιστορήσωμεν κατ' ἀξίαν διὰ τοῦ λόγου, οὔτε νὰ σκιαγραφήσωμεν κατὰ διάνοιαν, οὐδὲ νὰ περιγράψωμεν λεπτομερῶς διὰ γραφῆς· τοῦτο μό-

νον ἀρκεῖ ἵνα εἰπῶμεν ὅτι, τοὺς περισσοτέρους τῶν ναῶν ὑπερέχει κατὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὸ μέγεθος. Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος περιγράφων τὸν παλαιὸν ναὸν, τὸν δῆθεν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Θρακῶς αὐτοκράτορος κτισθέντα, ἠθελεν εἶναι μᾶλλον ἀξιόπιστος μαρτυρῶν ὅτι τὸν ναὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ περιγράφει, ἂν καὶ εἰς τοῦτο κινδυνεύει ἵνα μὴ γίνῃ πιστευτός· διότι ἔζη σχεδὸν ὀκτακόσια ἔτη μετὰ τὸν Ἰουστινιανόν· λέγει δὲ ὅτι ἐξ τόξα, ἣ εἶδη τόξων ὑπεστήριζον τὸν μέγαν τοῦ ναοῦ τρουῖλλον, τὸν ὁποῖον ἐχρύσωσαν ἐσωτερικῶς, ἐστόλισαν καὶ διὰ καλλίστων εἰκόνων, ὥστε ἵνα ὁμοιάζῃ μὲν πρὸς τὸν οὐρανόν, διότι ἐδέχετο φῶς πολὺ, ἵνα λάμπῃ δὲ ὡσπερ πῦρ. Αἱ εἰκόνες τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Θεοτόκου ἦσαν ἐξωγραφημέναι διὰ μουσειακοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τρουῖλλου ἐξωγραφίζετο ἡ Θεοτόκος κρατούσα τὸ προαιώνιον αὐτῆς καὶ θείον βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ τοσοῦτον τεχνηέντως εἰς τὴν πηγὴν βλέπουσα, ὥστε νὰ νομίζωσιν οἱ προσκυνηταὶ ὅτι ὡς εἶδός τι νεφέλης ἡ Θεομήτωρ ἄνωθεν ἐν εἰδει βροχῆς ἐκχέει τὸ τῆς πηγῆς ὕδωρ καὶ διὰ τοῦ βλέμματος καθιστᾷ τοῦτο θαυματουργόν. Ὁ αὐτὸς ἱστοριογράφος ἀφηγεῖται ὅτι εἰς τὸ ἀγίασμα—τοῦτοιοῦν ἦτο λοιπὸν ὑπόγειον—κατήρχοντο διὰ δύο κλιμάκων οἱ πιστοί, ἐκάστη δὲ κλίμαξ εἶχε βαθμίδας εικοσιπέντε, αἱ δὲ κλίμακες ἦσαν ἢ μὲν εὐθεία, ἢ δὲ λοξή. Ἡ πηγὴ τοῦ ἀγιάσματος εὐρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, πλάτος ἔχουσα δύο ὀργυῶν, περιέ-

κλειε δ' αὐτὴν τετράγωνον ἐξ ὠραίων μαρμάρων. Ἀπὸ πλατῦ στόμιον ἐχύνετο τὸ ὕδωρ εἰς μίαν λεκάνην μαρμαρίνην, ἐξ αὐτῆς δ' ἐξήρχετο διὰ πολλῶν ὀπῶν τὸ ἀγίασμα, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐλάμβανον οἱ πιστοί. Λέγει δὲ ὁ Κάλλιστος ὅτι καὶ πηλὸν (τὴν ἀγίαν λάσπην, ὡς σήμερον λέγομεν) ἐλάμβανον οἱ χριστιανοί· ἄρα ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι ἑξακοσίων καὶ περισσοτέρων ἐτῶν. Εἰς τὸ ἐν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς δεξαμενῆς, τῆς ἐχούσης τὸ ἱερὸν ὕδωρ, ὑπήρχον μία κλίμαξ εὐθεία καὶ μία κλίμαξ εἰς ἡμικυκλίῳ σχῆμα καὶ δι' αὐτῶν ἀνέβαινον οἱ προσκυνηταὶ ἐπάνω τῆς πηγῆς. Ἐπιθέτομεν ὅτι ἡ περιγραφή τοῦ Καλλίστου ἀνήκει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

*

Ὁ ἀναγνώστης ἡμῶν βλέπει ὅτι καὶ σήμερον ὁ ναὸς σώζει τὸ πάλαι σχέδιον, καίτοι παρήλθον ἕκτοτε χίλια τετρακόσια ἐξήντα τρία ἔτη.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀναφέρονται θαύματά τινα, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἐγένοντο, καὶ περὶ τῶν ὁποίων θὰ γράψωμεν κατωτέρω. Ἄλλ' εἰς τὸ παρὸν μέρος τῆς διηγήσεως ἡμῶν ταύτης θέλομεν ἐξακολουθήσει τὴν ἱστορίαν τῶν οἰκοδομῶν καὶ τῶν ἐπισκευῶν τοῦ ναοῦ καὶ τῶν διακοσμήσεων καὶ στολισμῶν αὐτοῦ. Καὶ σημειοῦμεν λοιπὸν κτίτορα τοῦ ναοῦ, μετὰ τὸν μέγαν Ἰουστινιανόν, τὴν αὐτοκράτειραν Βιρρήνην τὴν ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκείνην δῆλον οὖν, ἣ ὁποία συνεκάλεσε τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγίων εἰκόνων Ζ' οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ (Βιθυνίας) Σύνοδον· ἐπε-

χείρησε ἵνα οἰκοδομήσῃ τὸν ναὸν, καθὼς ὑπολογίζομεν, τῷ 786 ἢ 787, καὶ ὠκοδόμησεν αὐτὸν, καθὼς πρέπει ἵνα συμπεράνωμεν ἐκ τῆς ἐξῆς μαρτυρίας τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου, τὴν ὁποῖαν παραθέτομεν εἰς τὸ ἀπλούστερον μεταπεφρασμένην· «ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα αὕτη (ἡ Εἰρήνη) πρώτη τὴν Ἐκείνου τοῦ εὐεργέτου (τοῦ Σωτήρος ἡμῶν) θεανθρωπίνην εἰκόνα, καθὼς καὶ τὴν τῆς Εὐεργέτιδος καὶ μητρὸς αὐτοῦ, τὰς ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν ἀφανισθείσας ἐκ τοῦ μέσου, πάλιν ἀνέστησεν· ἀλλὰ συνανέστησεν ὁμοῦ μετ' αὐτῆς τῆς εἰκόνας καὶ τὸν ναὸν τῆς Εὐεργέτιδος καὶ μητρὸς τοῦ Κυρίου». Λέγει δ' αὐτὴν εὐεργέτιδα καθὼς θεραπευθεῖσα διὰ τοῦ ἁγιάσματος τῆς Πηγῆς ἀπὸ τινος αἱμορροίας· τότε, δημοσίᾳ κηρύττουσα τὴν χάριν τῆς Θεομήτορος καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας θέλουσα ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος, ὑφάσματά τινα πολύτιμα ἐδωρήσατο πρὸς χρῆσιν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐκ χρυσοῦ καὶ μαργαριτῶν κατεσκευασμένα, καὶ ἅγια ποτήρια καὶ δισκάρια καὶ ἀρτοφόρια ἐκ πολυτίμων λίθων καὶ μαργαριτῶν, δωρεῖται δὲ καὶ τὸ στέμμα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· συγχρόνως ἐξωγραφήθησαν, κατὰ διαταγὴν αὐτῆς, ἡ ἰδία καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου προσωπογραφία διὰ ποικιλοχρόου μουσείου, κρατοῦντες τὰ εἰς τὸν ναὸν προσενεχθέντα δῶρα.

Ἐπιπλέον, πενήντα ἢ ἐξήντα ἔτη μετὰ τὰς δωρεὰς τῆς Εἰρήνης, κτίσιν τοῦ ναοῦ δύναται ἵνα κηρυχθῇ καὶ Θεοδώρα ἡ εὐσεβῆς αὐτοκράτειρα

ἢ τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀνασθηλώσασα τῷ 843. Συνετέλεσεν αὕτη εἰς διατήρησιν τοῦ ναοῦ ὅχι διὰ ἀσφαλῶν κτιρίων, ἀλλὰ διὰ κτημάτων πολλῶν, τὰ ὅποια ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ζ. Πηγὴν, ἐξασφαλίσασα τὴν ὁσίαν αὐτῆς ταύτην δωρεὰν δι' ἐπισήμων ἐγγράφων· «πλεῖστα τῷ τεμένει ταύτης ἐπεβράβευσεν, χρυσαῖς σφραγίσιν ἐξασφαλίσασα ταῦτα». Ἡ μαρτυρία αὕτη ἡ περὶ τούτου ὀφείλεται εἰς τὸν αὐτὸν Κάλλιστον.

Κατόπι τῆς εὐσεβοῦς αὐτοκρατείας Θεοδώρας, ὀλίγιστα παρήλθον ἔτη, σεισμός δὲ μέγας εἰς ἐρείπια μετέβαλε τὸν ναὸν τῆς Πηγῆς, ἀλλ' οἱ μοναχοὶ διεσώθησαν, διότι, κατὰ τινα διήγησιν, ἡ Θεοτόκος ἐφάνη εἰς ἕνα τῶν καλογήρων καὶ προεῖπεν ὅτι μέγα κακὸν μέλλει ἵνα συμβῇ. Παραδεχόμενοι λοιπὸν, ὅτι, πρόκειται νῦν λόγος περὶ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 969, πρέπει ἵνα πιστεῦμεν ὅτι, μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο Βασίλειος αὐτοκράτωρ ὁ Μακεδὼν ὠκοδόμησεν ἐκ θεμελίων τὸν ἱερὸν ναὸν πολὺ τῆς προτέρας οἰκοδομῆς ὠραῖότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον· ἐξωγραφήθη δὲ τότε καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ διὰ μουσείου λεπτοῦ καὶ πολλοῦ χρυσοῦ.

Μετὰ τὸν Μακεδόνα Βασίλειον, ἐπὶ βουλγαρικῆς τινὸς ἐπιδρομῆς, ὁ νάρθηξ τοῦ ναοῦ κατεστράφη, Λέων δ' αὐτοκράτωρ ὁ τοῦ Μακεδόνα υἱὸς ἀνήγειρε πάλιν τὸν νάρθηκα· τότε δ' ἴσως καὶ Στέφανος ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ τοῦ Λέοντος τούτου τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφός, θεραπευθεὶς ἀπὸ τινος ἐπὶ τοῦ στήθους

πληγῆς, τὴν ἀρχιερατικὴν καὶ πολύτιμον αὐτοῦ στολὴν μετέβαλεν εἰς ἐνδυτὴν τῆς ἁγίας τραπεζῆς, διατάξας ἵνα ἐξαπλώνωσιν ἐπ' αὐτῆς ταύτην ἅπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ κατὰ τὴν 14 σεπτεμβρίου, διότι κατὰ τὰ μέσα τούτου τοῦ μηνὸς ἐπεγένετο εἰς αὐτὸν, ὡς φαίνεται, ἡ θεόθεν θεραπεία τῆς πληγῆς.

Κατὰ τινὰ βουλγαρικὴν ἐπιδρομὴν, τῷ 928, κατὰ τὴν ὁποίαν οἰκοδομαὶ καὶ ναοὶ καὶ μοναστήρια καιεστράφησαν ἢ ἐβλάβηθησαν, ὁ τῶν βουλγάρων ἀρχηγὸς Συμεὼν ἐπυρπόλησε τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἴσως τὰ μέρη τοῦ νάρθηκος ἢ τὰ παρεκκλήσια· ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἀμέσως ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς ἔκτισεν αὐτὸν ἐκ νέου· διότι, ὀλίγα ἔτη κατόπι τῆς πυρπολήσεως, ἐπανηγύρισεν ὁ Ρωμανὸς οὗτος τὸν γάμον τῆς ἐγγονῆς αὐτοῦ Μαρίας μετὰ Πέτρου τοῦ τῶν βουλγάρων ἡγεμόνος υἱοῦ δὲ τοῦ Συμεῶν.

Ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1261, δηλαδὴ καθ' ὅλον τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ φράγγοι κατεῖχον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς ἦτο μεταβεβλημένος εἰς τέμενος τοῦ λατινικοῦ δόγματος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1261 περιήλθε πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλ' οἱ μικροὶ ναοὶ φαίνεται ὅτι ἔπαθον βλάβην τινὰ παραδείγματος χάριν· ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγ. μάρτυρος Εὐστρατίου ἦτον ἀστόλιστον καὶ εἶχε,

φαίνεται, χῶμα συσσωρευμένον· ἐκαθάρισε δὲ τοῦτο ἀπὸ τῆς ὕλης ταύτης καὶ πάλιν ἐστόλισεν αὐτὸ, θεραπευθεὶς ἐν τῇ Ζωοδόχῳ Πηγῇ, Μακάριος μοναχὸς ὁ ἐκ Σερρών, ἐξ οἰκογενείας ἐπισήμου καταγόμενος καὶ ἑλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ σκοπῷ ἵνα σπουδάσῃ.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ τοῦ Α' (920-944) ἐπειδὴ ἐγένετο θαῦμά τι εἰς τὸν ἐκ Χαλδίας μοναχὸν καὶ διδάσκαλον Ἰωάννην Πέπεριν καὶ εἰς τινὰ μαθητὴν αὐτοῦ, ὤρισαν οἱ καλόγηροι τῶν μοναστηρίων τῶν ἐν Χαλδίᾳ ἵνα δίδωσιν κατ' ἔτος πέντε νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἐξηκολούθησαν ἂν ἀποστέλλωσιν εἰς τὴν Ζ. Πηγὴν ἐπὶ πολλοὺς χρόνους. Ἀλλ' ἐπὶ μακροῦς χρόνους ἡ φήμη τῶν θαυμάτων ἐξηκολούθει ἵνα διαδίδηται καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Ἀπὸ τοῦ 950 ὁ ναὸς τῆς Πηγῆς ἐθεωρεῖτο «περικαλλής»· καὶ μετὰ τὸ 1100 οἱ ὀρθόδοξοι ἐγνώριζον αὐτὸν ὡς ἐξ ὄλων τῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν περιφημότερον.

Ἡ δόξα καὶ ἡ φήμη τοῦ ναοῦ, αἱ μεγάλαι ἱεραὶ τελεταὶ καὶ πανηγύρεις, τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν καὶ προσκυνητῶν, ὅλα ταῦτα διήρκεσαν ἕως τοῦ ἔτους 1424

κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων ὁ σουλτάνος Μουράτ ὁ Β', ὁ δὲ ναὸς τῶν Πηγῶν κατεστράφη. Ἀλλ' οἱ πιστοὶ συνέτρεχον εἰς τὰ εῤεῖπια καὶ κατόπι τῆς τοῦ ναοῦ καταστροφῆς. Ξένος περιηγητὴς εἶδε κατὰ τὰ 1589 τὰ πλῆθη τῶν εὐσεβῶν ἵνα συρρέωσιν εἰς τὸν λάκκον τοῦ ἁγιάσματος, ἀπὸ

του ὁποίου οὐδείς τῶν σουλτάνων ἐμπόδισε τοὺς ὀρθοδόξους ἡμῶν προγόνους, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἄρμένιοι προσήρχοντο, καὶ μουσουλμάνοι κυρίως ὁμῶς οὗτοι πρὸς θεραπείαν παθημάτων τῶν ὀφθαλμῶν. Μακάριος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας, ἐλθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1652, μαρτυρεῖ ὅτι μετέβαινον οἱ χριστιανοὶ πρὸς θεραπείαν νόσων εἰς τὴν «Ζωοτοκοπηγὴν», τῆς ὁποίας ἡ πανήγυρις ἐτελεῖτο καὶ τότε κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς ἑβδομάδος τοῦ πάσχα. Πρέπει ἔτι νὰ προσθέσωμεν ὅτι, οἱ πιστοὶ πρὶν ἐκτελέσωσι τὸ προσκύνημα αὐτῶν ἔπρεπε ἔτι νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς μωαμεθανοὺς φύλακας τοῦ ἁγιάσματος φιλοδώρημά τι τὴν τοιαύτην κατάχρησιν ἐμπόδισε διὰ φερμαίου ὁ μέγας σουλτάνος Ἀχμέτ ὁ Γ΄ τῷ 1720. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐξηκολούθησαν νὰ λαμβάνωσι τὸ φιλοδώρημα τῶν χριστιανῶν οἱ γενίτσηροι, ἕως οὗ ὁ σουλτάνος Μαχμούτ Β΄ ὁ ἀναμορφωτῆς, τὸ ἄτακτον τάγμα ἐκεῖνο καταστέψας, ἠλευθέρωσε τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τῆς ἀσυγχωρήτου φορολογίας.

Ἀπὸ τοῦ 1424 ἕως τοῦ 1727 ἔμεινε κρημνισμένος ὁ ναὸς ὁ μέγας καὶ ὁ ναὸς ὁ μικρὸς, ἐπὶ 303 ἔτη. Νικόδημος ὁ μητροπολίτης Δέρκων κατάρθρωσε, βοηθεία καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Παΐσιου Β΄, νὰ λάβῃ ἀδειαν οἰκοδομῆς μικροῦ προσκυνήματος, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη δι' ἐξόδων 800 γροσίων, δηλὰ δὴ γαλλικῶν λιρῶν 160 περίπου. Κατὰ τὴν ἐσκαφὴν καὶ τὸν καθαρισμὸν τῶν χωμάτων εὐρέθη παλαιωτάτη τις

εἰκὼν τῆς Θεομήτορος καὶ ταύτην ὁ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ περιέφερε τελῶν ἁγιασμοὺς καὶ χορηγῶν ποσότητά τινα εἰς τὸν μητροπολίτην Δέρκων, διότι τὸ Βαλουκλί ὑπέκειτο τότε εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην μητρόπολιν. Ἦτο δὲ ἀνάγκη νὰ κτίσωσιν οἱ ὀρθόδοξοὶ ναὸν, διότι ἀπὸ τοῦ 1703 ἔτους ἐκίνησαν οἱ ἄρμένιοι πόλεμον κατὰ τῶν νομίμων κατόχων τοῦ ἁγιάσματος, ζητοῦντες αὐτό. Οἱ μεγαλοπράγμονες καὶ δίκαιοι σουλτάνοι Ἀχμέτ Γ΄ καὶ Μαχμούτ Α΄ ἐπεκύρωσαν τὰ δικαιώματα τῶν ἐλλήνων αὐτῶν ὑπηκόων ἐπὶ τοῦ ἁγιάσματος, διότι καὶ τῷ 1732, βοηθούμενοι οἱ ἄρμένιοι ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σιρὶν κάλφα (κτίζοντος τὸ τζαμί τοῦ Χεκίμογλου Ἀλλή πασᾶ κατὰ τὰ Ἐξ-Μάρμαρα) ἐζήτησαν ν' ἀρπάσωσιν αὐτό κατεδικάσθησαν καὶ τότε, καθὼς ἐτιμωρήθησαν καὶ κατόπιν, ὅτε ἠθέλησαν ν' ἀνοίξωσι φρέαρ, πλησίον τοῦ ἁγιάσματος, τὸ ὁποῖον ἐσκέφθησαν νὰ κλείψωσι διὰ τινος ὑπογείου δρόμου.

Ἡ κυριότης τῶν ἐλλήνων, δηλ. τὸ κτιτορικὸν ἡμῶν δικαίωμα, ἐπὶ τοῦ ἁγιάσματος ἐπεκύρωσαν δύο σουλτάνοι, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, τῷ 1703 καὶ τῷ 1733, τὸ τελευταῖον δὲ φερμάνιον γράφει ὅτι καὶ τῷ 1595 ἀνεγνωρίσθη τὸ ἅγιον σμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἀνήκον εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας ὑπηκόους τῶν σουλτάνων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον.

Ἀπὸ τοῦ 1774, κυρίως δὲ ἀπὸ τῆς ρωσσοτουρκικῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσουκ-Καηναρτζή,

ἡ ἐλευθέρα τῶν θρησκευτικῶν ἡμῶν καθηκόντων ἐξάσκησις ἐπέτρεπε ἵνα μεταβαίνωμεν ἐλευθερώτερον εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν, καὶ ἵνα εἰς πρᾶττη συννεπῶς τὸ ταμεῖον αὐτῆς χρῆμα ἀρκετὸν πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν τοῦ μικροῦ ναοῦ. Οἱ ἐπιστάται τοῦ ταμεῖου (παγκαρίου) κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἦσαν ἄνθρωποι ἀκατάλληλοι καταλληλότατος ἀπεδείχθη ὁ μητροπολίτης Δέρκων Ἄνασιος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε μόνος τὴν οικονομικὴν τοῦ ναοῦ διαχείρισιν ἀπὸ τοῦ 1783 μέχρι τοῦ 1790 καὶ τὸ χρέος ὅλον τοῦ ναοῦ ἐξωφλήθη· ἀνέβαινε δὲ τὸ χρέος εἰς πολλὰ· καὶ λέγομεν χρέος πολὺ δικαίως καὶ τὸ ἐμβατοίκιον, τὸ ὁποῖον ὁ μητροπολίτης ἐλάμβανε ἀπὸ τοῦ ναοῦ, 1500 γρόσια κατὰ τὸ 1790, σχεδὸν 120 γαλλικὰς λίρας· Καὶ ἐν τούτοις εἶχε τῷ 1790 περίσσευμα ὁ ναὸς 16423 γρόσια, σχεδὸν λίρας ἀγγλικὰς σημερινὰς χιλιάς.

Ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν μητροπολιτῶν Δέρκων ἔσωσε τὸν ναὸν καὶ κατέστησεν αὐτὸν χρησιμώτατον εἰς τὰ νοσοκομεία ἡμῶν ὁ μητροπολίτης Δέρκων Μακάριος Μπαλασάκης, παραχωρήσας τὴν Ζ. Πηγὴν εἰς τὸ Οἰκουμεικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀφ' ἑτέρου διηκούλυε τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς μητροπόλεως Δέρκων ἀπὸ τῶν χρεῶν αὐτῆς, τὰ ὁποῖα ἀνέβαινον εἰς 40000 σημερινῶν φράγκων.

Τῷ 1793 ἐγένετο νέα οἰκοδομὴ, μᾶλλον δὲ ἐπισκευὴ τοῦ ναοῦ, ἐπιστατοῦντος τοῦ ἐκ Μιτυλήνης ἀρχιτέκνονος Κομνηνοῦ κάλφα, ἐκείνου

δῆλον οὖν, ὁ ὁποῖος ἐπεστάτησεν εἰς ἐπισκευὴν νέαν τοῦ ναοῦ τῆς Πηγῆς τῷ 1807 καὶ εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 1810.

Τῇ 24 μαρτίου 1821 ὀρδαὶ γενιτσάρων καὶ ὄχλου ἀτάκτου κατέστυψαν τὸν ναὸν καὶ τὴν πηγὴν τοῦ ἀγιάσματος· ἀλλ' εἰς ἐκείνας τὰς δεινὰς περιστάσεις οὐδὲ στιγμήν ἐμποδίσθησαν οἱ πάπποι καὶ πρόγονοι ἡμῶν ἀπὸ τοῦ προσκυνηματος. Τῷ 1832 ἐζητήθη ἄδεια ἵνα ἀνεγερθῇ ὁ ναὸς ὅμοιος πρὸς τὸν ἐπὶ Νικοδήμου Δέρκων· ἀλλ' ὅτε ἀνέσκαπτον τὸ χῶμα, εὐρέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν βυζαντινῶν. Ἠκούσαμεν ὅτι οἱ ἐκ Μικρασίας εὐσεβεῖς ὁμογενεῖς, πολλὰ μέσα μετεχειρίσθησαν καὶ εἰς πολλὰς θυσίας ὑπεβλήθησαν, καὶ κατάρθωσαν ἵνα ἐκδοθῇ φερμάνι τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ, ὁ ὁποῖος διέταξε ἵνα κτισθῇ μεγαλύτερος ὁ ναὸς, ἔχων 32 μὲν ἀρχιτεκτονικῶν πύλων μῆκος, 22 δὲ πλάτος. Ὁ λίθος ὁ θεμέλιος ἐτέθη τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1833. Ἡ οἰκοδομὴ ἐγένετο διὰ συνδρομῶν καὶ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν—καὶ συνήχθησαν 326 χιλιάδες γροσίων, φροντιδι καὶ ζήψω τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Α' τοῦ ἀπὸ Συναίου. Ἄλλα τὰ ἐγκαίνια τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ τοῦ μικροῦ ἐτελέσθησαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Β' τοῦ ἀπὸ (πρώην) Τορνόβου τῇ 4 τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1835.

Πρὸς ἀπονομὴν δικαιοσύνης ἀνάγκη ἵνα εἰ.

πωμεν ὅτι, ὁ σουλτάνος Μαχμούτ Β' τῷ 1833 εἶχεν ἤδη διατάξει ἵνα ἀνοικοδομηθῶσιν ἄνευ φερμανίων ὅλοι οἱ ναοὶ τῶν χωρίων ὅσα κείνται πλῆσιον τῆς Κωνσταντινοπόλεως, τοὺς ὁποίους οἱ ὄχλοι κατὰ μάρτιον τοῦ 1821 κατέστρεψαν. Τὰ φερμάνια τῶν ναῶν τούτων, καθὼς ἐμάθομεν, ἐξεδόθησαν κατόπι.

Β'

Εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ παρόντος μικροῦ βιβλίου δίκαιον καὶ καλὸν εἰς ἡμᾶς φαίνεται ἵνα γράψωμεν ὀλίγα καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν, τὰς ὁποίας ὁ ναὸς ἐπανηγύριζε κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἡμετέρων εὐσεβῶν αὐτοκρατόρων.

1) πρῶτην ἱεράν πανήγυριν ἀριθμοῦμεν τὴν τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς τεσσαρακοστῆς, δηλαδὴ τὴν γινομένην τὴν καθαρὰν δευτέραν· αἰτία δὲ τῆς ἑορτῆς ἦτο αὕτη· Ἑλένη ἡ σύζυγος Ἀρταβάσδου τοῦ μαγίστρου, ζῶσα (φαίνεται) κατὰ τὴν βασιλείαν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα καὶ μάλιστα μετὰ τὸ 869, τόσον εὐλαβεῖτο τὴν τε Θεομήτορα καὶ ἐσέβετο τὸν ναὸν τῆς Πηγῆς, ὥστε ἵνα κατορθώσῃ ἵνα διαφθείρῃ τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς καὶ νὰ παραλάβῃ εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν μίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ μίαν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, ἐκ μουσείου κατεσκευασμένας καὶ θαυματουργούς, αἱ ὁποῖαι πεσοῦσαι κατὰ τὸν τοῦ 869 σεισμὸν ἔμειναν ἀβλαβεῖς, διατηρηθεῖσαι μετὰ τοῦ κονιάματος (= μετὸν σουβά·) εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς ἔχουσα περιεποι-

εἶτο τὰς εἰκόνας καὶ ἐθυμία, φῶτα ἀνάπτουσα εἰς αὐτὰς καὶ λογιζομένη δόξαν καὶ πλοῦτον τῆς οἰκίας, διότι καὶ ἦσαν αὐταὶ πλοῦτος ἀνεκτίμητος· ἀλλ' ἡ Θεοτόκος ἐφάνη δις εἰς αὐτὴν διατάττουσα ἵνα ἐπιστρέψῃ τὰς εἰκόνας εἰς τὸν ἱερόν ναόν· καὶ, ἐπειδὴ παρήκουσεν ἡ Ἑλένη, πυρκαϊὰ κατέκαυσε τὴν οἰκίαν. Τότε ἡ παρῆκοος ἀλλ' εὐσεβῆς Ἑλένη «ἔταξεν» εἰς τὴν Θεοτόκου, ἂν ὁ ναὸς σωθῆ, ἵνα ἐπιστρέψῃ τὸ τῆς Θεομήτορος ἱερόν ἐκτύπωμα μετὰ πομπῆς καὶ πρωτακούστου μεγαλοπρεπείας. Ἀφοῦ κατεσβεσθή τὸ πῦρ, εὐρέθησαν αἱ εἰκόνας σώαι καὶ ἀβλαβῆς ἡ οἰκοδομῆ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφύλάττοντο, καὶ αἱ κανδηλαὶ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν καὶ καιόμεναι μάλιστα. Διὰ τοῦτο, λίαν πρῶτ', μετὰ μεγάλης πομπῆς, ἐν ὕμνοις καὶ ψαλμοῖς καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἡ ὁποία συνέβη κατὰ τὴν νύκτα τῆς κυριακῆς τῆς τυρινῆς, προπορευομένων μετὰ θυμιαμάτων πολλῶν ἱερέων καὶ παρακολουθοῦντος ἀπείρου πλήθους πιστῶν, μετεκόμισε πάλιν τὰς θαυματουργούς εἰκόνας εἰς τὴν Πηγὴν, χίριν δ' αὐτῶν ἔκτισε ναὸν χωριστὸν, ὅπου καὶ κατέθεσεν αὐτὰς καὶ ὅπου κατ' ἔτος ἐτελεῖτο τῆ καθαρᾷ δευτέρᾳ μεγάλῃ πανήγυρις, πολὺ δὲ λαοῦ πλήθος συνέτρεχεν ἐκεῖ. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἔξω αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς αὐτῆς ἔθαψεν ἡ Ἑλένη, ὕστερον δὲ ἐτάφη καὶ αὐτὴ ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ τούτου τοῦ μικροῦ, καθὼς κτιτόρισσα, εἰς τὰ δεξιὰ (διὰ τὸν εἰσερχόμενον δηλαδὴ δεξιὰ). Καὶ ζῶσα δὲ καὶ μετὰ

θάνατον ἢ εὐσεβῆς χριστιανῆ πολλὰ ἱερά ἀφιερῶματα, σκεύη καὶ ἄμφια ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, εἰς τὸν μικρὸν τοῦτον ναὸν ἀφιέρωσε·

2) δευτέραν ἀριθμοῦμεν τὴν κατὰ τὴν 25 μαρτίου τελουμένην, ἢ ὁποῖα ἢ καθιερώθη κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Λέοντος τῶν Μακεδόνων, ἢ μεγαλοπρεπέστερον ἐτελεῖτο, ἀφότου εἰς τῶν ἐν τῇ πρωτενοῦσῃ ταύτῃ πλουσίων ἀνέλαβε ἵνα καταστήσῃ τοιαύτην «ἀκμάζοντι βαλαντίῳ τὰ τῆς ἑορτῆς ἐκπληρῶν».

3) τρίτην τὴν τῆς ἁγίας θεοπρομήτορος Ἄννης ἑορτὴν, διότι ναὸν εἰς αὐτὴν Λέων ὁ Μακεδὼν ὁ Σοφὸς ἀκοδόμησε, χάριν Ματθαίου ἡγουμένου τῆς Πηγῆς· ἦτο δ' ὁ Ματθαῖος οἰκονόμος αὐτῆς, ἀλλὰ συκοφαντηθεὶς ὑπὸ φθονερῶν ἀνθρώπων ἐξωρίσθη εἰς Χρυσόπολιν (τὸ Σκούταρι) εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Φιλιππικοῦ, τοῦ ὁποῖου ὁ ἡγούμενος πολλὴν ἔδειξε περιποιήσιν εἰς τὸν Ματθαῖον, ἰδὼν αὐτὸν ἐνάρετον καὶ περὶ παιδευμένον· Βασίλειος αὐτοκράτωρ ὁ τοῦτον ἐξορίσας ἰδὼν καθ' ὕπνον τὴν Θεοτόκον διατάσσουσαν αὐτὸν ἵνα ἐλευθερώσῃ τὸν Ματθαῖον καὶ καταστήσῃ τῆς Πηγῆς ἡγούμενος, ὑπήκουσεν ἀμέσως εἰς τὴν θείαν ταύτην διαταγὴν· τὴν ἀρετὴν δ' αὐτοῦ σεβασθεὶς καὶ Λέων ὁ Σοφὸς, καθὼς ἐσεβάσθη καὶ Βασίλειος ὁ πατὴρ αὐτοῦ, τὸν ναὸν ἐκτίσεν αὐτῆς τῆς ἁγίας Ἄννης καὶ τὸν νάρθηκα (καθὼς εἴπομεν) ἀνικοδόμησε τοῦ μεγάλου ναοῦ, καὶ τὸν ὑπόγειον ναὸν τὸν τοῦ ἁγιάσματος εὐπρεπῆ κατέστησε καινουργήσας τὰς διὰ ψηφίδων

(μουσειακὰς) εἰκόνας αὐτοῦ, διότι τινὲς ἦσαν εἰς τινὰ μέρη βεβλαμμένοι. Ὁ ναὸς οὗτος τῆς ἁγίας Ἄννης ὑπῆρχεν ἐκτισμένος πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ὑπογείου ναοῦ, διότι οἱ καλόγηροι διήρχοντο δι' αὐτοῦ καὶ κατέβαινον εἰς τὸ ἁγίασμα· εἰς αὐτὸν δὲ τὸν ναὸν, ὅποτε συνεπληροῦτο ἢ πρῶν ἱερά ἀκολουθία, μετέβαινον οἱ καλόγηροι ἐκ τοῦ μεγάλου ναοῦ εἰς τὸν τῆς ἁγίας Ἄννης καὶ καταβαίνοντες εἰς τὸν ὑπόγειον ναὸν ἔβαλλον παράκλησιν «ὑπὲρ τοῦ κοινου» = ἴσως τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, ἴσως τῶν μοναχῶν τῆς Πηγῆς· Ἐπειδὴ τῆς ἁγίας Ἄννης ἡ μνήμη τρεῖς τοῦ ἔτους ἑορτάζεται, πρέπει ἵνα δεχθῶμεν τρεῖς καὶ τὰς ἐν τῇ Πηγῇ γινομένας αὐτῆς πανηγύρεις·

4) τετάρτην λοιπὸν, ἢ μᾶλλον ἕκτην ἀριθμοῦμεν τὴν τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου, διότι μικρὸν τι παρεκκλήσιον ὑπῆρχεν ὠκοδομημένον ἐπ' ὀνόματι «τῆς πενταδικῆς τῶν μαρτύρων χορείας» = 13 δεκεμβρίου, δηλὸν οὖν Εὐστρατίου, Μαρδαρίου, Αὐξεντίου, Εὐγενίου καὶ Ὀρέστου·

5) πέμπτην, ἢ μᾶλλον ἐβδόμην, ἀριθμοῦμεν τὴν ἑορτὴν τῆς 9 ἰουλίου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐπανηγύριζον οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ βυζάντιοι τὴν μνήμην τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς Πηγῆς·

6) ἕκτην, ἢ μᾶλλον ὀγδόην, τὴν ἑορτὴν τὴν τελουμένην τῇ 16 αὐγούστου πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος, ὅτε ἐστείρευσε μὲν ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιάσματος, ἔνεκα σεισμοῦ τινὸς ὁ ὁποῖος συνέβη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην (τῷ 542 ἢ 554), ἐπέστρεψε δὲ πάλιν τὸ ὕδωρ καὶ ἡ ἱερά πηγὴ

πάλιν ἐπανελάβε τὸν θαυματουργὸν αὐτῆς ροῦν·

7) ἑβδόμη, ἢ μᾶλλον ἐνάτην, πρέπει ἢ ἀριθμῶσμεν τὴν ἐπὶ μνήμῃ τοῦ κτίτορος Ἰουστιανοῦ τοῦ μεγάλου πανηγυριν᾽ ἀφοῦ τὴν μνήμην τούτου τοῦ βασιλέως ἐώρταζεν ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τῇ 2 αὐγούστου, πάντα δὲ τὰ μοναστήρια συνείθιζον ἵνα ἐορτάζωσι καθἑν τὴν μνήμην τοῦ κτίτορος αὐτοῦ, ἔπρεπε καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Πηγῆς τῇ 2 αὐγούστου ἵνα ἐορτάζωσι τὴν μνήμην τοῦ Ἰουστινιανοῦ·

8) ὀγδόη, ἢ δεκάτη, ἀριθμοῦμεν τὴν κατὰ τὴν 8 ἰανουαρίου «σούναξιν τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐν τῇ Πηγῇ». Τὴν ἐορτὴν ταύτην εἰς μόνον χειρόγραφος Συναξαριστῆς ἀναφέρει.

9) ἐνάτην, ἢ μᾶλλον ἐνδεκάτην, ἀριθμοῦμεν τὴν μέχρι μὲν τοῦ 1300, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, γινομένην τῇ πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως, ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων τούτων, κατὰ πάσαν πιθανότητα, τελουμένην τῇ παρασκευῇ τῆς ἑβδομάδος τοῦ πάσχα· ἦτο δ' αὕτη ἡ ἐπισημοτέρα τῶν ἱερῶν πανηγυριῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διότι μετέβαιεν ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ μετὰ τῶν μεγάλων αὐλικῶν ὑπαλλήλων καὶ μετὰ στρατοῦ καὶ ἤκουε τὴν θείαν λειουργίαν, τελουμένην ἴσως ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτῆς ὁ πατριάρχης ἐφόρει τὸ ὠμοφόριον, ἐχαιρετίζοντο μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ αὐτὸς μὲν ἀνεχώρει εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ «εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ» καὶ φαίνεται ὅτι μετέβαιεν

εἰς τὸ παλάτιον, τὸ ὁποῖον ἐκτιμῆμεν ἦτον ὄχι μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Εἰς ὅλας δὲ τὰς τελετὰς καὶ πανηγύρεις, καὶ χάριν τῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν γινομένων θαυμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα πολὺς ἐγένετο λόγος εἰς ὄλον τὸ κράτος, τόσον πολὺ πλῆθος συνέτρεχεν εὐλαβῶν χριστιανῶν, μάλιστα μετὰ τὰ 1300, καθὼς ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος μαρτυρεῖ, ὥστε ἵνα παρομοιάζωσιν ὄλοι τὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος καὶ τὸ ὑπόγειον ἀγίασμα πρὸς κυψέλην ἢ ὁποῖα χιλιάδας περικλείει μελισσῶν· Ἐυταῦθα ὁ Κάλλιστος, καθὼς σήμερον λέγομεν, γράφει «καὶ βελόνην ἂν ἔρριπτε κανεῖς δὲν θὰ ἐπιπτε καταγῆς».

Γ'

Ἡ διακόσμησις καὶ ὁ στολισμὸς τοῦ ναοῦ καὶ ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἀπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα συνεπληρώθη διὰ πολλῶν εἰκόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐθεόρει χρέος αὐτοῦ πρώτιστον ὁ θεραπευόμενος ἀπὸ νόσου ἵνα δωροφορῇ τῷ ναῷ τὴν τὸ θαῦμα παριστῶσαν εἰκόνα, ὁ δὲ τὸν ναὸν οἰκοδομῶν ἢ δῶρα κομίζων εἰς αὐτὸν ἐλογίζετο καθήκον ἵνα ζωγραφίσῃ ἑαυτὸν κρατοῦντα τὸν ναὸν ἢ τὸ πρᾶσφερόμενον δῶρον.

Εἰκόνας εἶδομεν ἀνωτέρω τὰς δύο ἐκείνας, διὰ τὰς ὁποίας ἐτελεῖτο πανηγυρις ἱερὰ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς. Ἦσαν ἀρχαιότεραι τοῦ 869. Ἄλλας εἰκόνας τόσον παλαιὰς εἰς οὐδὲν βιβλίον εἶδομεν ἀναφερομένας. Ἄλλ' ἐπίσης εἶναι παλαιαὶ καὶ φαίνονται ὅτι

έξωγραφήθησαν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἡμῶν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοσ καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆσ ὑπ' αὐτοῦ ἀνοικοδομήσεωσ τοῦ ναοῦ· γινώσκομεν λοιπὸν πέντε αἱ ὁποῖαι παρίστων τὴν Ὑπαπαντῆν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὸν Χαιρετισμὸν (δῆλα δὴ τὴν μετὰ τοῦ Σωτῆροσ συνάντησιν τῶν Μυροφόρων μετὰ τὴν ἀνάστασιν), καὶ τὴν Ἀνάληψιν· Ὑπῆρχε καὶ εἰκὼν τῆσ Πεντηκοστῆσ.

Κάλλιστα δὲ γινώσκομεν ὅτι κατὰ τὰ 1300, ἢ ὀλίγω πρὶν τούτου τοῦ ἔτουσ ἢ μετ' ὀλίγον, Γαβριὴλ τισ ἱερομόναχοσ ἐξωγράφησεν εἰκόνασ ἄλλασ, αἱ ὁποῖαι παρίστων, καθ' ἃ ἀναγινώσκομεν εἰς ἐπιγράμματά τινα ἐπὶ τούτω γραφέντα, τὴν Θεοτόκου τῆσ Πηγῆσ — τὸν Γαβριὴλ εὐαγγελιζόμενον τῇ Παρθένω τὴν ὑπὲρ λόγον τοῦ Λόγου ἐνανθρώπησιν — τὸν Σωτῆρα — Συμεὼν τὸν τοῦ στόλου — τὸν ὄσιον Ὀνούφριον — τοὺσ τρεῖσ ἱεράρχασ. Ἀλλὰ, κατὰ τοὺσ χρόνουσ τοῦ Γαβριὴλ καὶ κατὰ συνήθειαν παλαιάν, εἶχον ἡδη ζωγραφηθῆ καὶ δύο ἄλλα εἰκόνασ, ἐκ τῶν ὁποῖων ἢ μὲν παρίστα μοναχὸν παθόντα λέπραν καὶ ταφέντα ἔξω τοῦ ναοῦ τῆσ Πηγῆσ — ἢ δὲ τὸν Καλλιέργην, ὁ ὁποῖοσ ἐκ λέπρασ ἐπίσῃσ πάσχων ἦλθεν εἰσ τὸν ναὸν τούτου τῆσ Πηγῆσ καὶ ἔθεραπεύθη· φαίνεται δ' ὅτι ζωγράφοσ ἄγνωστος εἰσ ἡμᾶσ ἐξωγράφησε τὴν Θεομήτορα θεραπεύουσαν διὰ τοῦ ὕδατοσ τῆσ θαυματουργοῦ πηγῆσ αὐτῆσ τὸν Καλλιέργην τούτου, ὁ ὁποῖοσ πιθανῶσ ἐκ Κρήτησ εἶχε τὴν καταγωγῆν.

Δ'

Ἐκ τῶν πολλῶν θαυμάτων, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰσ τὸ ἱερὸν τοῦ Βαλουκλίου προσκύνημα, θέλομεν ἀπαριθμήσει τινα = τὰ περισσότερα — μετὰ πολλῆσ μὲν ἀκριβείασ, ἀλλὰ καὶ συντόμως· ὀδηγὸν ὁμωσ ἔχομεν οὐχί τινα παλαιὸν, ἀλλὰ τὸν Νικηφόρον Κάλλιστον·

1) Ἰουστινιανὸσ ὁ μέγασ, παθὼν ἐκ λιθιάσεωσ, ἔθεραπεύθη πῶν κατὰ κόρον ἐκ τοῦ τῆσ Πηγῆσ ὕδατοσ· ἀποδεικνύων δὲ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἔκτισε τὸν μέγαν ναόν·

2) Γλυκερία, συγγενῆσ τῆσ τοῦ Ἰουστινιανοῦ συζύγου Θεοδώρασ, ἔθεράπευσε πάθοσ κρύφιον διὰ τοῦ ὕδατοσ καὶ διὰ τοῦ πηλοῦ. Ἐκ πολλῆσ ἀφοσιώσεωσ πρὸσ τὴν Θεοτόκου παρεκάλεσε τὸν Ἰουστινιανὸν ὅπωσ ἐπιτρέψῃ αὐτῇ ἵνα ταφῆ ἐν τῷ ναῷ· ἀλλ' οὗτοσ συγκατένευσε ἵνα ταφῆ ἢ Γλυκερία ἐντὸσ τοῦ ναοῦ τῆσ ἀγίασ Ἄννησ·

3) Εὐδοκία, Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτοροσ ἀδελφῆ, πάσχουσα δεινῶσ ἐκ καρκίνου κατὰ τὸ στήθοσ, ἔθεράπευσε τὸ δεινὸν πάθοσ, ἀφοῦ ἔπιεν ἐκ τοῦ αγιάσματοσ πολλάκισ καὶ ἔχρισεν ἐπὶ πολλὰσ ἡμέρασ τὸ πάσχον μέρος διὰ πηλοῦ (ἀγίασ λάσπησ) συνενώσασα αὐτὸν μετὰ τοῦ ἐλαίου τῆσ κωνδήλασ τῆσ Θεοτόκου· τούτο ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ 600·

4) Εἰρήνη ἡ αὐτοκράτειρα, ὀλίγον πρὶν τοῦ ἔτουσ 800, ἔπασχεν ἐξ αἱμορροίασ καὶ διὰ τοῦ αγιάσματοσ ἔθεραπεύθη·

5) Θέκλα ἢ βασιλόπαισ, θυγάτηρ τῆσ ἀγίασ

Θεοδώρας, παθούσα διαλείποντα πυρετόν, ἐθεραπύθη καὶ αὐτὴ διὰ τοῦ ἁγιάσματος, ὡς ὑποθέτομεν πρὶν τοῦ 840·

6) ἐν τῷ νάι.θκι τοῦ μεγάλου ναοῦ ἔβλεπέ τις τὸν τάφον χριστιανοῦ τινὸς ἐκ Ἑλλάδας, ὁ ὁποῖος ἔλθων εἰς Κων]πολιν πρὸς προσκύνησιν τοῦ ἁγιάσματος, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν ἀπέθανεν· ἔχυσαν ἐπ' αὐτοῦ τρεῖς κάδδους ὕδατος καὶ ὁ νεκρὸς ἐπανήλθεν εἰς τὴν ζωὴν· ἄγνωστος ὁ χρόνος τοῦ θαυμασίου τούτου, ἐνῶ περὶ τοιούτου τερατουργήματος ἔπρεπε ἵνα γραφῶσι λεπτομέρεια·

7) ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, ὀλίγῳ μετὰ τὸ 869, ἐνῶ οἱ ζωγράφοι καθιστόρουν διὰ μουσείου τὴν εἰκόνα τῆς Πεντηκοστῆς, διελύθησαν τὰ ἱκριώματα (σκαλωσιεὶς), καίτοι δ' ἔπεσον ἀπὸ μέγα ὕψος, ἐπεκαλέσαντο τὴν Θεοτόκον τῆς Πηγῆς καὶ οὐδὲν ἔπαθον·

8) οἱ υἱοὶ τοῦ Βασιλείου καὶ ἡ νύμφη Θεοφανῶ, ἔπασχον αὐτὴ μὲν ἐκ πυρετῶν, ἐκείνοι δὲ ὁ μὲν Λέων ὁ σύζυγος αὐτῆς ἐξ αἱματουρίας, ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ Στέφανος ὁ πατριάρχης ἀπὸ ἀπόστημα κατὰ τὸ στήθος· καὶ οἱ τρεῖς ἐθεραπύθησαν διὰ τοῦ ἁγιάσματος·

9) ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σοφοῦ Λέοντος (υἱοῦ τοῦ Βασιλείου) ὁ υἱὸς Στυλιανοῦ τοῦ σωματοφύλακος ἐθεράπευσε διὰ τοῦ ἁγιάσματος τὴν λιθίασιν, ἣ ὁποία κατεβασάνιζεν αὐτόν·

10) Ρωμανὸς αὐτοκράτωρ ὁ Λαπακηνὸς, ἐξ αἰτίας σφοδροῦ πυρετοῦ, κατέστρεψε τὴν ὄρεξιν

καὶ ἠσθάνετο ἀηδίαν πρὸς τὰ φαγητὰ, διὰ τοῦ ἁγιάσματος ὅμως ἐθεραπύθη· τοῦτο κατὰ τὰ ἔτη 920—944· ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν τὸ ὕδωρ αὐτὸ καὶ μόνον τῆς Πηγῆς ἐπίνεν, ὄχι δ' ἄλλο. Καὶ ἡ τούτου δὲ σύζυγος Ἄννα καὶ ἡ θυγάτηρ Ἑλένη διὰ τοῦ ἁγιάσματος ἐθεραπύθησαν ἀπὸ πυρετῶν·

11) Ἰωάννης ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων βασιζόμενος ἐξ ἀσθενείας τῶν ὠτων, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶχεν ἐξογκωθῆ πολλῶν, ἐθεράπευσε τὸ φοβερὸν νόσημα πίνων μὲν ἀπὸ τοῦ ἁγιάσματος, ἀλείφων δὲ διὰ πηλοῦ τὰ πάσχοντα μέρη τῆς κεφαλῆς· Ὁ Κάλλιστος εἶδε τὸ θαῦμα ἐζωγραφημένον ἐν πίνακι, ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης παρίσταται ἐλθὼν εἰς Κωνσ]πολιν ἐπὶ βασιλείας Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου δῆλα δὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1185—1195, καίτοι γράφουσιν ἄλλοι ὅτι ὁ μακάριος πατριάρχης ἀπεβίωσεν τῷ 1174·

12) μετὰ τὰ 1261 ἀναφέρεται Γεώργιος Μαιούλιος ὅτι ἐθεράπευσε πάθος φαγεδαίνης φάγουσαν) διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πηλοῦ· ἐξ εὐγνωμοσύνης δὲ ζωγραφήσας τὸ θαῦμα τὸ περὶ αὐτὸν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ναόν. Παρατηροῦμεν ὅτι μετεκομίσθη κατ' ἀρχὰς ὁ Μαιούλιος εἰς τὸ σημερινὸν Τσεμπερλή-Τὰς, ὅπου πλησίον τῆς στηλῆς ἔκειτο προσκύνημα τῆς Θεομήτορος, ἔχον καὶ ἁγίασμα ἀφιερωμένον ἐκ παλαιωτάτων χρόνων εἰς τὴν Θεοτόκον· καὶ τοῦτο δὲ ἐπιστεύετο θεραπευτικὸν ἀσθενειῶν·

13) κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἢ καὶ πλησίον τοῦ 1300 παιδίον ἄρρεν ἐκ Κατοικίας, χωρίου πλησίον τῆς Νικαίας (Βιθυνίας), πάσχον ἐξ ἄνθρακος, ἔρχεται εἰς τὸν ναὸν τῆς Πηγῆς, καὶ λουόμενον καὶ πολλάκις ἀλοιφόμενον διὰ πληοῦ ἐθεραπεύθη·

14) Ἰωάννης ὁ Ροδέλφος πάσχων ἐξ ὕδρωτος ἐθεράπευσε τὸ νόσημα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἐπὶ τῷ θαύματι ὁ αὐτοκράτωρ, ἴσως Ἀνδρόνικος Β΄ ὁ Παλαιολόγος (1282—1328), συναθροίζει μὲν πλήθη εὐσεβῶν καὶ ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς πλείστους, παννύχιον δὲ ὕμνολογίαν προσάγουσι πάντες εἰς τὴν Θεομήτορα·

15) Εὐδοκία ἡ βασίλισ, ἡ θυγάτηρ τοῦ πολλοῦ καὶ μεγάλου Μουζάλωνος, ἐκ μέρους δὲ τῆς μητρὸς Κατακουζηνῆ, σύζυγος Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως, ἐθεραπεύθη διὰ τοῦ ἁγιάσματος ἀπὸ τινος ἀσθενείας, ἣ ὅποια εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτῆς ὄχι μόνον τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν ἵνα χωνεύῃ τὰς τροφάς·

16) κατὰ τὸ ἔτος 1306, εἰς συρροήν τινα προσκνητῶν μεγίστην, ἐξηρθρώθησαν αἱ μάρμαρῖναι βαθμίδες τῆς μιᾶς κλίμακος, διὰ τῆς ὀπιοῦς οἱ πιστοὶ κατέβαινον εἰς τὸ ἁγίασμα· ἀλλ' οὐδεὶς ἔπαθέ τι κακόν·

17) ὀλίγῳ κατόπιν ἐθεραπεύθη ἀπὸ νόσου (προελθούσης ἐκ τῆς αὐστηρᾶς διαίτης) ὁ ἐκ Σιπύλου τῆς παρὰ Μαϊάνδρον τὸν ποταμὸν πρεσβύτερος Μάρκος, καλόγηρος μὲν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Κροίσου, κειμένου εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ

Σιπύλου, κατόπι δὲ, ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τοῦ Καλλίστου, ἡγούμενος τοῦ περιφήμου μοναστηρίου τοῦ Στουδίου (Ἐμιραχὸρ δζαμί ἐν Ψαμμαθία) = κατὰ τὰ 1330·

18) ἐπίσης ἐκ κακῆς διαίτης, μὴ συμβιβάζομένης πρὸς τὴν κράσιν αὐτοῦ, ἔπαθε καὶ Μακάριος μοναχὸς, ἐκ Σερρών, ἐπισήμου μὲν καταγωγῆς, ἐλθὼν δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς σπουδὴν· ἐθεραπεύθη καὶ οὗτος διὰ τοῦ ἁγιάσματος ὄχι μόνον ἀπὸ τῆς ἀσθενείας ταύτης πάσχων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ψαμμιάσεως καὶ ἀπὸ δυσπνοίας, ἐπὶ δεκαεξ ἔτη ταλαιπωρούμενος ἐκ τῶν νοσημάτων τούτων. Διὰ τὸ θαῦμα τοῦτο ἐθαύμασεν ὁ πεπαιδευμένος μοναχὸς Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νικηφόρου Καλλίστου, φιλόσοφος ἀληθῆς καὶ πρῶτος τὴν ἀρετὴν, καὶ «μουσεῖον περιπατοῦν καὶ βιβλιοθήκη τις ἔμψυχος». Ὁ μοναχὸς Μακάριος προέτρεψε τὸν Νικηφόρον Κάλλιστον ἵνα γράψῃ τὴν ἱστορίαν τῶν θαυμάτων τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς·

19) περὶ τὰ ἔτη 1671—73 Νεόφυτος Μανρομμάτης ὁ πεπαιδευμένος ἐν τῷ Πατριαρχείῳ διάκονος (ὑστερον μητροπολίτης Ἄρτης) ἐθεραπεύθη διὰ τοῦ ἁγιάσματος, πάσχων ἐκ συριγγίου (κοινῶς φίστουλα)·

20) κατὰ τὸ ἔτος 1679, τῇ 13 ἰουλίου, ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, Διονύσιος ὁ Μουσελίμης, πατριάρχης οἰκουμηνικὸς διατελῶν, μετέβη μετὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τὸ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἁγίασμα καὶ, ἀφοῦ ἔψαλε παράκλησιν, ἔπειν ἐξ

αυτοῦ καὶ ἐνίφθη, καὶ, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος, ἐθεραπεύθη ἀπὸ βουβωνοκῆλης, ἡ ὁποία κατεβασάνιζεν αὐτὸν ἐπὶ τρία ἔτη.

Ε΄

Καθὼς ἐθεωρήσαμεν δίκαιον ν' ἀριθμῆσωμεν ὀνόματα παλαιῶν κτιτόρων τοῦ ναοῦ καὶ δωρεὰς παλαιότερας, εἶνε δίκαιον ἐπίσης εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ βιβλίου τούτου ν' ἀριθμῆσωμεν καὶ τὰς σπουδαιότερας ἐκ τῶν νεωτέρων δωρεῶν, κυρίως τὰς ἕως τοῦ 1800, ὅτε κατ' ἐκεῖνα τὰ ἔτη φαίνεται νὰ συγχέηται ἡ δωρεὰ εἰς τὸν ναὸν μετὰ τῆς εἰς τὰ νοσοκομεῖα δωρεᾶς· διότι, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ τοῦ 1794 ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς προσηρτήθη διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως εἰς τὰ ἑλληνικὰ νοσοκομεῖα, τὰ ἔθνικα.

Ἐκ τῶν γενομένων ἀπὸ τοῦ 1796 μέχρι τοῦ 1801 συνδρομῶν, κληροδοτημάτων δῆλα δὴ καὶ προσφορῶν, αἱ κυριώτεραι εἶναι τῶν ἡγεμόνων Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, τοῦ τῆς πρώτης 1000 γρόσια, τοῦ τῆς δευτέρας 1500. Μόνον τῷ 1806 ἀπαντῶμεν εἰς τὰ κατὰστάσιχα δωρεὰς τῶν ἡγεμονίδων Ζωῆς καὶ Σμαράγδας Μουρούζη ἀνά γρόσια 2000, καὶ τοῦ πρίγκηπος Δημητρίου Μουρούζη ἐκ 1500 γροσίων. Τῷ 1813 ὁ τῆς Βλαχίας Ἰωάννης Καρατζᾶς στέλλει δωρεὰν ἐκ 3000 γροσίων, ὁ τῆς Μολδαυίας Σκαρλάτος Καλλιμάχης ἐκ 2000. Κατὰ τὸ 1820 ὁ Ἰωάννης Βαρβίκης 10000. Σημείωσαι ὅτι τότε τὸ γρόσιον εἶχεν ἀξίαν ἐνὸς φράγκου.

Κληροδοτήματα ἀναφέρονται τὰ παλαιότερα κατὰ τὸ ἔτος 1802, τὸ τοῦ πατριάρχου Γερασίου ἐξ 750 γροσίων καὶ τὸ τοῦ Ἐφέσου Σαμουήλ ἐκ 1000 — Κατὰ τὸ 1806 τοῦ Ἀλεξανδρείας Παρθενίου ἐκ 2500 καὶ τοῦ Ἐφέσου Μακαρίου 1000 — κατὰ τὸ 1818 τὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Δημητρίου τοῦ ἐκ Ρόδου 3000 γροσίων καὶ τὸ τῆς Σμαράγδας συζύγου τοῦ χειρουργοῦ Δημητράκη ἐκ 2750 — καὶ κατὰ τὸ 1820 τὸ τοῦ Φιλιπποπόλεως Παϊσίου (πρότερον Σηλυβρίας καὶ πρὶν τούτου Σταγῶν) ἐκ 5000.

ΠΙΝΑΚΩΝ ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Ἐκ τῶν δύο πινάκων τοῦ βιβλιαρίου τούτου ὁ μὲν εἰς παριστᾶ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν τὸν μέγαν τὸν βέβαιον τοῦ ναοῦ κτίτορα, ἂν ὄχι καὶ πρῶτον τοιοῦτον — ὁ δὲ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τῶν Πηγῶν, τὴν ὁποίαν ὁ εὐσεβῆς Ἕλλην Ἰωάννης Βασιλείου προέταξε μικροῦ τινὸς βιβλίου, τὸ ὁποῖον εἰς ἀπλοῦν λεκτικὸν περιέχει μακρότατον καὶ πολὺ φλύαρον λόγον ἱστορικὸν περὶ τῶν ἐν τῇ Ζωοδόχῳ Πηγῇ θαυμάτων. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι παράφρασις τοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γραφέντος ὑπὸ Νικηφόρου Καλλίστου λόγου «περὶ συστάσεως τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τῶν ὑπερφυῶς ἐν αὐτῷ τελεσθέντων θαυμάτων». Ἐνταῦθα ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ μικροτέρα τῆς τῷ 1812 ἐκτυπωθείσης ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου τούτου. Εἰς τὴν εἰκόνα παρίστανται τινὰ θαύματα, καὶ πρὸς τ' ἀριστερὰ τῆς Θεοτόκου ὁ Λέων ὁ Θραξ, ὅτε ἦτο ἔτι στρατιώτης (πρὶν ἐκλεγῆ αὐτοκράτωρ) καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς Παρθένου· ζωγραφίζεται δὲ ὁδηγῶν ἀόμματόν τινα εἰς τὸ ἁγίασμα, εἰς τὸ ὁποῖον προσκυνήσας ἐπανάλαβε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν.

MEGARON
SISMANOGLIO

